

ในปี พ.ศ.๒๔๑๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดิน โดยตั้งกรมต่างๆขึ้นรับผิดชอบบริหารราชการรวม ๑๒ กรม แทนการปกครองแบบจตุสดมภ์ ซึ่งเคยใช้มาแต่โบราณ โดยมีกรมพระคลังมหาสมบัติเป็นกรม ๑ ใน ๑๒ กรม พร้อมกับโปรดเกล้าฯให้ตรา "พระราชบัญญัติสำหรับกรมพระคลัง มหาสมบัติแล้วด้วยกรมต่างๆ ซึ่งจะเบิกเงินส่งเงิน" เพื่อรับผิดชอบว่าการบรรดาภาษีอากร และเงินที่จะรับจะจ่ายในแผ่นดินทั้งสิ้น และบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของปลัดบาญชีกลาง ในหมวดมาตราที่ ๓ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว สำหรับเป็นพนักงานที่จะว่าภาษีอากรและรักษาสมุดบัญชีเงินของแผ่นดิน

ปี พ.ศ.๒๔๓๓ กรมพระคลังมหาสมบัติได้รับการยกฐานะเป็นกระทรวงตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดินกิจการบ้านเมืองในระบุนั้นก็เจริญก้าวหน้ามากขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติพระธรรมนูญหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๐๙ (พ.ศ.๒๔๓๓) กำหนดให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติมีหน้าที่สำหรับรับสำหรับจ่าย และรักษาเงินแผ่นดินทั้งสรรพากรสมบัติ พัสดทั้งปวงกับถือบัญชีพระราชทรัพย์สำหรับแผ่นดินทั้งสิ้น และเก็บภาษีอากรเงินขึ้นแผ่นดินตลอดทั่วพระราชอาณาจักกระเสนาบดัดรับผิดชอบบังคับราชการในกระทรวงสิทธิขาด นับเป็นกรมเจ้ากระทรวงและกรมชั้น รวมเป็นกรมใหญ่ ๑๓ กรม

กรมสารบาญชี เป็นกรมเจ้ากระทรวงกรมหนึ่ง มีหน้าที่สำหรับจ่ายเงินแผ่นดินและถือสารบาญชีพระราชทรัพย์ทั้งสิ้น โดยผลแห่งพระราชบัญญัติพระธรรมนูญหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๓๓ จึงนับเป็นวันก่อตั้งกรม และในปีเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระราชบัญญัติพระธรรมนูญกำหนดหน้าที่ราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติกำหนดหน้าที่และแบ่งส่วนราชการในกรมสารบาญชีไว้กว้างๆ มิได้แยกออกเป็นกองให้เป็นสัดส่วนเพียงพอกับปริมาณงานที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติกรมสารบาญชีขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ร.ศ.๑๐๙ (พ.ศ.๒๔๓๓) กำหนดหน้าที่และแบ่งกรมสารบาญชีออกเป็น ๓ กอง คือ กองบาญชีกลาง กองรับ และกองจ่าย กับที่นายเวร ๔ คือ เวรรับ เวรจ่าย เวรเกณฑ์ และเวรบาญชี

ปี พ.ศ.๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ได้กำหนดหน้าที่ใหม่และให้ชื่อกรมบาญชีกลาง เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๘ จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบรัฐธรรมนูญคณะกรรมการราษฎรจึงปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ และประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๖ ระบุนามกรมบาญชีกลางเป็น "กรมบัญชีกลาง" ตั้งแต่นั้น

จนถึง พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง คณะกรรมการราษฎร ได้ปรับปรุงงานของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆใหม่ สำหรับงานในหน้าที่ของบัญชีกลางนั้น มีพระราชกฤษฎีกาการจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงการคลัง เปลี่ยนชื่อเป็นกรมบัญชีกลาง แบ่งส่วนราชการของกรมเป็นราชการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รับผิดชอบตรวจควบคุมการรับจ่ายเงินของส่วนราชการต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยแบ่งราชการบริหารส่วนกลางออกเป็น ๔ กอง คือ กองกลาง กองเงินเดือน กองค่าใช้จ่าย และกองประมวลบัญชี เพื่อรับผิดชอบงานหลักของกรมที่เหลืออยู่ในขณะนั้น คือ การควบคุมงบประมาณ การตรวจจ่ายเงินประเภทต่างๆ รวมทั้งควบคุมการรับเงินรายได้แผ่นดิน การทำบัญชีและรายงาน ตลอดจนการให้บริการด้านแนะนำและวางรูปแบบบัญชีแก่ส่วนราชการ

สำหรับราชการบริหารส่วนภูมิภาคตั้งคลังจังหวัดรับผิดชอบควบคุมการรับและจ่ายเงิน ตลอดจนทำบัญชีและรายงานต่างๆเสนอกรม และในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้เปลี่ยนชื่อคลังจังหวัดเป็น "สำนักงานคลังจังหวัด"